

**KUŠTEK, Vladimír. *Československý svet v Karpatoch.*
Bratislava: Združenie inteligencie Rusínov Slovenska, o. z.,
2019.**

I

Slovenský autor Vladimír Kuštek sa primárne venuje vo svojej tvorbe moderným dejinám Podkarpatskej Rusi. Autor sám nie je historik, v minulosti pôsobil v zahraničnej službe SR, čo však jeho dielu žiadnym spôsobom neuberá na kvalite a práve naopak, obsah pre jeho publikácie sú charakteristické vyváženým spojením historických faktov, informácií a pozoruhodností a na druhej strane aj zachytenými unikátnymi spomienkami pamätníkov, čo tejto knihe dáva netradičný a svieži ráz, ktorý dáva dielu jedinečný druh autenticity. Autor sám uvádza, že tematika histórie Podkarpatskej Rusi nie je v slovenskom prostredí rozsiahlo spracovaná a ani záujem o ňu nie je mimoriadne veľký a to aj napriek tomu, že toto územie bolo integrálnou súčasťou prvej ČSR a Podkarpatskí Rusíni boli spolu s Čechmi a Slováckmi ďalším štátotvorným národom tohto moderného a úspešného štátu.

Územie Podkarpatskej Rusi bolo štátmi, ktoré ho ovládali, opomínané aj pred jeho pripojením k ČSR ako je tomu aj v súčasnej dobe. Skutočne nebadané svetlé obdobie rozvoja či až rozkvetu tohto regiónu môžeme súhlasne s autorom zasadiť práve do času jeho súčasť ČSR, i keď ako autor správne poznamenáva, po celý čas trvania republiky sa Rusíni ako aj Slováci snažili o naplnenie sľubu autonómie a je neradostným konštatovaním, že toto ich želanie sa im splnilo až na samotnom sklonku republiky, ktorá špeciálne regiónu Podkarpatskej Rusi poskytla dovtedy nepredstaviteľné možnosti od gramotnosti až po elektrifikáciu a zdravotníctvo, ktoré nemali v jeho histórii obdoby. Spracovanie historickej témy tohto regiónu je o to zložitejšie, že do vzniku ČSR nie len právne či historicky neexistoval ale nemal dokonca ani svoje pomenovanie.

Po roku 1919 prichodí Čechoslováci boli úprimne šokovaní miestnymi pomery a zaostalosťou regiónu, ktorý označovali za „Áziu za Košicami.“ (s.19). O nešťastnej až depresívnej histórii tohto územia sa však zhodujú aj ďalší autori (ŠVORC, P. Zakletá zem. Podkarpatská Rus 1918-1946. 2007). Neradostný osud tohto územia v podaní autora splyva s osudom rusínskeho národa, kedy napríklad autor uvádza, že v roku 1939 vyše 20 tisíc Rusínov utieklo pred maďarskou okupáciou do ZSSR, kde ich však čakala internácia a gulagy a až po prepadaní ZSSR Nemeckom v roku 1941 sa z týchto ľudí začali vytvárať československé vojenské jednotky v ZSSR, kde spočiatku Rusíni tvorili väčšinu ich stavu.

II

Publikácia je svojím rozsahom spracovania prameňov orálnej histórie v našich podmienkach ojedinelá a neprekonaná, keďže väčšina kapitol je vhodne doplnená autentickými spomienkami pamätníkov. Celkovo uvedená práca obsahuje 44 kapitol, z ktorých je 42 pomenovaných podľa rusínskych miest ako Užhorod, Chust a podobne. Autor teda rozvíja dejiny československého vplyvu na tento región a národ na pozadí histórie jednotlivých miest, ktoré sú spracované zaujímavou formou a to s ťažiskom na život(y) miestnych ľudí a na čitateľnosti tejto práce určite získala bohatá obrazová príloha, ktorá je súčasťou každej z kapitol. Tá prináša mnohé doposiaľ nepublikované

fotografie od obrazov, máp, fotografií budov, miestnych ľudí, platidiel, štátnych dokumentov, karikatúr a mnohé ďalšie. Pri každom meste Kuštek stručne prináša informácie o jeho staršej histórii zhruba od 13. storočia, aby plynule prešiel k dobe od roku 1919, ktorá je pre túto publikáciu ťažisková. Následne sa analyzuje vplyv ČSR na tento región a na konkrétnych Čechoslovákov v tom ktorom meste. Na záver kapitol sú informácie o hospodárstve, národnostnom zložení mesta, jeho ekonomike, školstve, kriminalite atď., pričom celkový dojem pôsobí prehľadne a zrozumiteľne, čo je dané encyklopedickým rázom tejto práce.

Ústrednou témou celej práce je prirodzene popis vplyvu Československej republiky v rokoch 1919 – 1939 na hospodárstvo, obyvateľstvo, náboženstvo, kultúru či históriu tohto regiónu. Takto zameraná práca čo do obdobia i štruktúry je doposiaľ jedinečná, pretože problematika československého sveta v novopripojenom regióne nebola doposiaľ komplexne spracovaná. Je teda zrejmé, že autor nepracoval len so známymi historickými literárnymi prameňmi, ale ako už bolo uvedené, spracoval veľké množstvo informácií z národnej a kolektívnej pamäti formou spísania orálnych zdrojov a taktiež zozbieral nemalý obrazový archív, ktorý doposiaľ slovenský čitateľ nemal možnosť takto koncentrovane a prehľadne k dispozícii a preto sú tieto autentické spomienky pamätníkov, pre súčasného slovenského čitateľa azda tou najpútavejšou a najzaujímavejšou časťou Kuštekovej práce, pretože len z týchto spomienok možno nadobudnúť vierohodné rozpoloženie vtedajšej spoločnosti a jednotlivých ľudí.¹ Autenticita výpovedí pamätníkov je o to dôležitejšia, že ich prejavy zaznamenal sám Kuštek, ktorý ako cestovateľ tento región dôverne pozná.

Kuštekova práca je svojím rázom naozaj unikátna a cieľ práce, ktorým bolo zmapovať život, prácu a kultúru československej spoločnosti na Podkarpatskej Rusi, sa mu jednoznačne splniť podarilo, tak ako na s. 17 v predhovore Kuštekovej práce konštatuje profesor Ivan Pop.

JUDr. Adam Puškár
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
puskar4@uniba.sk

---

¹ „V období zatvry bol budíček o tretej hodine rannej. Po pohári kávy a kúsku chleba sme začali kosiť niekedy pred štvrtou hodinou rannou. Medzi jedenástou hodinou dopoludnia a treťou odpoľudní sme kvôli neznesiteľnému horku odpočívali v tieni a skromne obedovali. Potom sme pracovali až do večera. Posledný voz obilia sme odviekli do sýpky pred deviatou hodinou večer. Aj kone mali toho dost. Boli sme unavení, ale spokojní. Hospodárili sme na svojom, chuti do práce bol dostatok.“ Rozhovor autora s J. Drozdom s. 100